

Д.В. Смерницький,
кандидат юридичних наук

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПАТЕНТНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У статті розглянуто питання адміністративно-правового регулювання проведення патентних досліджень та їх необхідності.

Ключові слова: інтелектуальна власність, промислова власність, наукова діяльність, науково-технічна діяльність, науково-дослідна робота, дослідно-конструкторська робота, державний стандарт.

В статье рассмотрен вопрос административно-правового регулирования проведения патентных исследований и их необходимости.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, промышленная собственность, научная деятельность, научно-техническая деятельность, научно-исследовательская работа, опытно-конструкторская работа, государственный стандарт.

Issue of an administrative and legal regulation of the patent research is considered.

Keywords: intellectual property, industrial property, science, scientific and technical activities, scientific research, development and design work and the state standard.

На сьогодні важливим питанням розвитку суспільства та держави нарівні з іншими факторами виступає інформаційне забезпечення. Інформація в житті людини відіграє ключову роль, адже без перебільшення можна стверджувати, що всі наші дії та вчинки в тій чи іншій мірі залежать від інформації. Наукова і науково-технічна сфера теж безпосередньо залежать від інформаційного забезпечення, саме на основі отриманої інформації стосовно нових досягнень науки, відкриттів, встановлення нових закономірностей нашого буття тощо, науковці проводять подальші дослідження в певних сферах, ідучи вперед як сходами до пізнання нашого світу. Патентні дослідження передбачають збір та опрацювання інформації в сфері промислової власності, яка, переважно, створюється у процесі проведення науково-технічних досліджень.

У ході патентних досліджень виявляється інформація про наявність охоронних документів (патентів, свідоцтв) на об'єкти інтелектуальної (промислової) власності. Інформація щодо патентів та свідоцтв зазвичай вноситься до відповідних інформаційних баз та має вільний доступ. Такі бази створюють установи, які відповідають у державі за діяльність стосовно об'єктів інтелектуальної власності, тобто їх реєстрації, нормативно-правового супроводження зазначеної сфери діяльності тощо. Проте патентні дослідження не обмежуються тільки виявленням охоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності, вони майже не мають меж, будь-яка інформація з будь-якого джерела, що стосується об'єкта інтелектуальної власності, за яким проводиться пошук, являє інтерес, чи то буде технічна інструкція, чи реклама, публікація в журналі, передача по телевізору тощо. Отже, враховуючи наведене вище, можна зробити висновок про те, що патентні дослідження – це пошук інформації стосовно певного об'єкта інтелектуальної (промислової) власності з будь-якого джерела та встановлення на основі отриманої інформації реальної ситуації стосовно забезпечення прав на об'єкт інтелектуальної (промислової) власності.

У перекладі з латинської мови “інформація” (information) – це “роз'яснення, уявлення” [1, с. 717], тобто йдеться про відомості (або їх сукупність), про предмети, явища й процеси навколишнього світу. Багато авторів у дослідженнях використовують ті визначення інформації, які наведені в енциклопедичному словнику:

“інформація – це відомості, що передаються людьми усним, письмовим або іншим способом”. І там же, тільки більш узагальнено як системне поняття: інформація – це загальнонаукове поняття, що включає обмін відомостями між людьми, людиною й автоматом, автоматом і автоматом; обмін сигналами у тваринному й рослинному світі; передачу ознак від клітини, від організму до організму” [2, с. 498]. Крім того, зазначається, що для цих двох визначень характерна єдина внутрішня сутність, що дає підставу застосовувати їх для різноманітних систем (у соціальних сферах, галузях діяльності) [3, с. 16].

Аналізуючи визначення інформації, які наведені в енциклопедичному словнику і зазначені вище, слід зауважити, що, на нашу думку, інформація не є лише дією, як це визначено, “це відомості, які передають людьми різними способами”. Інформація може бути і рухомим, і статичним явищем – певні відомості, які за певних умов стають інформацією, але ці відомості можуть дійсно передаватися різними способами.

Проте метою цього дослідження не є глибинне вивчення поняття “інформація”, а більш вузьке дослідження адміністративно-правового регулювання патентних досліджень.

Розглянемо нормативну базу, що встановлює відповідні норми в сфері інформаційного забезпечення. Основоположним нормативним документом в сфері інформації є Закон України “Про інформацію” [4].

Згідно зі ст. 2 Закону [4], основними принципами інформаційних відносин є: гарантованість права на інформацію; відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією; достовірність і повнота інформації; свобода вираження поглядів і переконань; правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації; захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя.

Основними напрямками державної інформаційної політики, відповідно до ст. 3 Закону [4], є: забезпечення доступу кожного до інформації; забезпечення рівних можливостей щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації; створення умов для формування в Україні інформаційного суспільства; забезпечення відкритості та прозорості діяльності суб'єктів владних повноважень; створення інформаційних систем і мереж інформації, розвиток електронного урядування; постійне оновлення, збагачення та зберігання національних інформаційних ресурсів; забезпечення інформаційної безпеки України; сприяння міжнародній співпраці в інформаційній сфері та входженню України до світового інформаційного простору.

Види інформації за змістом встановлені в ст. 10 Закону [4], це – інформація про фізичну особу; інформація довідково-енциклопедичного характеру; інформація про стан довкілля (екологічна інформація); інформація про товар (роботу, послугу); науково-технічна інформація; податкова інформація; правова інформація; статистична інформація; соціологічна інформація; інші види інформації.

Як свідчить аналіз Закону [4], встановлено необхідні норми для належного розвитку інформаційної діяльності, в тому числі і в сфері інтелектуальної власності.

Назва “патентні дослідження” говорить про те, що ці дослідження проводяться в сфері промислової власності, адже тільки промислова власність охороняється таким видом охоронного документа як патент.

Відповідно до Паризької конвенції з охорони промислової власності промислова власність – це права, що стосуються винаходів, корисних моделей, промислових зразків, знаків для товарів і послуг, фірмових найменувань, зазначень походження товарів, а також захист від недобросовісної конкуренції. Промислова власність також поширюється й на галузі сільськогосподарського виробництва і видобувної промисловості та на всі продукти промислового чи природного походження [5, с. 319].

Враховуючи наведене вище, ми долучаємося до думки фахівців, що об'єкти промислової власності знаходять життя у процесі науково-технічної діяльності людини. При цьому слід пам'ятати, що поняття “науково-технічна діяльність” набагато ширше від поняття “промислова діяльність”, що, у свою чергу, породжує поняття

“промислова власність”, хоча багато об’єктів цих двох понять збігаються. Так, наприклад, винахід є результатом науково-технічної діяльності і, водночас, – об’єктом промислової власності. Проте далеко не всі результати науково-технічної діяльності стають об’єктами промислової власності, а отже, об’єктами правової охорони. Багато результатів науково-технічної діяльності залишаються поза межами зазначених понять з тих чи інших причин [6, с. 12–13; 7, с. 32–33].

Отже, можна зробити висновок, який ми в цілому погоджуємось з І.Г. Запорожець, що промислова власність у сучасному розумінні для фахівців, обізнаних у сфері інтелектуальної власності, – це складова інтелектуальної власності, яка стосується творінь людського розуму. Термін “промислова власність” застосовується для позначення рухомої й нерухомої матеріальної власності, яка використовується в процесі матеріального виробництва. За таких умов фахівці і науковці різних галузей по-різному тлумачать поняття “промислова власність”, що подеколи призводить до непорозуміння та плутанини при застосуванні правових норм [6, с. 13; 8, с. 18–19].

На нашу думку, промислову власність можна визначити як складову інтелектуальної власності, яка створена людським розумом у процесі науково-технічної діяльності та є об’єктом правової охорони, а також може бути втілена (реалізована) у промисловості як в промислових об’єктах, так і в способах виробництва.

Як ми знаємо, переважна частина інтелектуальної власності, а саме промислова власність, створюється переважно під час науково-технічної діяльності.

Норми стосовно забезпечення інформаційної діяльності в науково-технічній сфері, встановлені в Законі України “Про науково-технічну інформацію” [9], Закон [9] визначає основи державної політики в галузі науково-технічної інформації, порядок її формування і реалізації в інтересах науково-технічного, економічного і соціального прогресу країни. Він регулює правові і економічні відносини громадян, юридичних осіб, держави, що виникають при створенні, одержанні, використанні та поширенні науково-технічної інформації, а також визначаються правові форми міжнародного співробітництва в цій галузі. Дія Закону [9] поширюється на підприємства, установи, організації, незалежно від форм власності, а також громадян, які мають право на одержання, використання та поширення науково-технічної інформації.

Згідно зі ст. 2 Закону [9], об’єктом відносин у сфері науково-технічної інформації є вітчизняна і зарубіжна науково-технічна інформація. Науково-технічна інформація охоплює отримувані в процесі науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної, виробничої та громадської діяльності результати, зафіксовані у формі, яка забезпечує їх відтворення, використання та поширення.

Порядок державної реєстрації, обліку і використання результатів науково-технічної діяльності, в тому числі те, що результати науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної та іншої науково-технічної діяльності, фінансування якої повністю або частково здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, підлягають обов’язковій реєстрації та обліку визначено ст. 11 Закону [9]. Результати науково-технічних робіт, що проводяться за рахунок власних коштів юридичних та фізичних осіб, є їх власністю і реєструються ними на добровільних засадах в державному органі науково-технічної інформації з наступним поширенням звітних матеріалів самостійно або через відповідні служби науково-технічної інформації на договірній основі.

Аналізуючи ст. 11 Закону [9], зазначимо, що встановлений порядок реєстрації результатів науково-технічної діяльності створює в державі чітку систему з накопичення, зберігання та розповсюдження необхідної інформації в зазначеній сфері. Саме створення баз стосовно науково-технічної інформації і є основним джерелом проведення патентних досліджень.

Крім того, згідно з постановою Кабінету Міністрів України “Про державну реєстрацію науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій” [10], було вирішено запровадити з 1 квітня 1992 року обов’язкову щорічну державну

реєстрацію науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, а також захищених дисертацій.

Отже, в Україні на базі Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” [11], Закону України “Про науково-технічну інформацію” [9], постанови Кабінету Міністрів України “Про державну реєстрацію науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій” [10], Порядку державної реєстрації та обліку відкритих науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій [12] та Порядку державного обліку секретних науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій [13] було створено чітку систему забезпечення ведення державної бази з відповідним реєстром науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт та захищених дисертацій.

Патентні дослідження проводять на основі державного стандарту ДСТУ 3575-97 “Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення” [14], а також ДСТУ 3574-97 “Патентний формуляр. Основні положення. Порядок складання і оформлення” [15]. Так, у ДСТУ 3575-97 [14] та ДСТУ 3574-97 [15] в розділі 1 “Галузь використання” зазначено, що вимоги цього стандарту є обов’язковими для суб’єктів господарської діяльності, що діють на території України, діяльність яких повністю або частково фінансується з державного бюджету, для всіх інших суб’єктів господарської діяльності вимоги стандарту мають рекомендаційний характер.

З якою ж метою встановлені такі норми і чому тільки для суб’єктів, які фінансуються з державного бюджету?

Цією нормою Держава намагається зберегти та раціонально використати бюджетні кошти. Під час патентних досліджень встановлюється реальна ситуація щодо об’єкта інтелектуальної власності, який створюється. Так, якщо об’єкт “патенточистий” то сміливо можна розпочинати дослідження та витрачати державні кошти, якщо ні, то витрачання коштів буде марне, оскільки такий об’єкт вже існує та охороняється відповідними документами на право володіння інтелектуальною власністю. У такому випадку необхідно не витрачати кошти на повторну розробку, а придбати дозвіл у власника охоронного документу на використання об’єкта інтелектуальної власності.

Здійснюючи аналіз Порядку державної реєстрації та обліку відкритих науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій [12] та Порядку державного обліку секретних науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій [13], ми пропонуємо внести зміни стосовно надання разом із установленими необхідними для реєстрації матеріалами за науково-дослідними (НДР) та дослідно-конструкторськими роботами (ДКР) також і інформації щодо проведення патентних досліджень за НДР та ДКР з метою уникнення порушення прав на об’єкти інтелектуальної власності.

Як зазначає Ю.П. Битяк, державне управління та регулювання наукової діяльності здійснюється згідно з принципами органічного поєднання науково-технічного, економічного, соціального та духовного розвитку суспільства, об’єднання централізації і децентралізації управління наукової діяльності; дотримання вимог екологічної безпеки; визнання свободи творчої, наукової і науково-технічної діяльності; збалансованого розвитку фундаментальних та прикладних досліджень; використання досягнень світової науки, можливостей міжнародного наукового співробітництва; свободи розповсюдження наукової і науково-технічної інформації; відкритості для міжнародного науково-технічного співробітництва, забезпечення інтеграції української науки до світової у поєднанні із захистом інтересів національної безпеки [16, с. 462].

Об’єктом управління в науковій сфері є наукова і науково-технічна діяльність, а також заклади науки та інші наукові, а також освітні установи, щодо яких держава в особі органів виконавчої влади приймає певні регулюючі рішення [17, с. 165].

Згідно із Законом України “Про наукову і науково-технічну діяльність” [11], науково-технічна діяльність – це інтелектуальна творча діяльність, спрямована на

одержання і використання нових знань у всіх галузях техніки і технологій. Її основними формами (видами) є науково-дослідні, дослідно-конструкторські, проектно-конструкторські, технологічні, пошукові та проектно-пошукові роботи, виготовлення дослідних зразків або партій науково-технічної продукції, а також інші роботи, пов'язані з доведенням наукових і науково-технічних знань до стадії практичного їх використання.

Проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт регламентується, відповідно, Державним стандартом України ДСТУ 3973-2000 "Система розроблення та поставлення продукції на виробництво. Правила виконання науково-дослідних робіт. Загальні положення" [18] та Державним стандартом України ДСТУ 3974-2000 "Система розроблення та поставлення продукції на виробництво. Правила виконання дослідно-конструкторських робіт. Загальні положення" [19]. Звісно, проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт регламентує ціла низка державних стандартів України, але наведені стандарти є основоположними в цій сфері. В ході виконання НДР та ДКР, як наводилося вище, створюються об'єкти інтелектуальної власності, в тому числі об'єкти промислової власності.

Як зазначає Т. О. Коломoeць, нормативно-правова база державного управління у сфері науки визначає "правила гри" стосовно впливу держави на наукову галузь. Керуючись ними, суб'єкти адміністративно-правового регулювання у сфері науки здійснюють функції щодо державного регулювання зазначеної сфери. Держава не в змозі підтримувати всі наукові дослідження у повному обсязі. Йдеться як про значні матеріальні витрати, так і про ефективність розподілу бюджетних коштів. З метою оптимізації підтримки вітчизняної науки доцільно визначитися з пріоритетами, тобто з тими науковими напрямками (колективами), які здатні забезпечити суттєві позитивні наукові результати чи значну користь практиці. Це завдання вирішується за допомогою експертної діяльності. Наукова і науково-технічна експертиза – діяльність, метою якої є дослідження, перевірка, аналіз та оцінювання науково-технічного рівня об'єктів експертизи й підготовка обґрунтованих висновків для прийняття рішень щодо таких об'єктів [20].

Закон України "Про наукову і науково-технічну експертизу" [21] визначає правові, організаційні і фінансові основи експертної діяльності в науково-технічній сфері, а також загальні основи і принципи регулювання суспільних відносин у галузі організації та проведення наукової та науково-технічної експертизи.

Основними завданнями наукової і науково-технічної експертизи згідно зі ст. 2 Закону [21] є: об'єктивне, комплексне дослідження об'єктів експертизи; перевірка відповідності об'єктів експертизи вимогам і нормам чинного законодавства; оцінка відповідності об'єктів експертизи сучасному рівню наукових і технічних знань, тенденціям науково-технічного прогресу, принципам державної науково-технічної політики, вимогам екологічної безпеки, економічної доцільності; аналіз рівня використання науково-технічного потенціалу, оцінка результативності науково-дослідних робіт і дослідно-конструкторських розробок; прогнозування науково-технічних, соціально-економічних і екологічних наслідків реалізації чи діяльності об'єкта експертизи; підготовка науково обґрунтованих експертних висновків.

Аналізуючи Закон України "Про наукову і науково-технічну експертизу" [21], слід зазначити, що до основних завдань наукової і науково-технічної експертизи не входить визначення аналогічних об'єктів інтелектуальної власності та порівняння їх із новоствореними, встановлення рівня переваги нових об'єктів над вже існуючими. Саме патентні дослідження можуть забезпечити цей напрям досліджень у науково-технічній сфері. Отже, нами пропонується до основних завдань наукової і науково-технічної експертизи включити проведення патентних досліджень з оформлення патентного формуляру згідно з ДСТУ 3575-97 [14] та ДСТУ 3574-97 [15].

Ще однією сферою, у якій, на наш погляд, проведення патентних досліджень є вкрай актуальним і необхідним є розробка національних нормативних документів: стандартів України, кодексів усталеної практики, зводів правил, технічних умов із об'єктами промислової власності.

Основним нормативним документом в галузі стандартизації є Закон України “Про стандартизацію” [22], згідно зі ст. 1 якого “стандартизація – діяльність, що полягає у встановленні положень для загального і багаторазового застосування щодо наявних чи можливих завдань з метою досягнення оптимального ступеня впорядкування у певній сфері, результатом якої є підвищення ступеня відповідальності продукції, процесів та послуг їх функціональному призначенню, усуненню бар’єрів у торгівлі і сприянню науково-технічному співробітництву”.

Об’єктом стандартизації, згідно зі ст. 4 Закону [22], є продукція, процеси та послуги, зокрема, матеріали, складники, обладнання, системи, їх сумісність, правила, процедури, функції, методи чи діяльність, персонал і органи, а також вимоги до термінології, позначення, фасування, пакування, маркування, етикетування.

У ст. 11 цього Закону [22] зазначено, що порядок розроблення, перегляду, внесення змін, прийняття та опублікування стандартів встановлюється Законом України “Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності” [23].

Більш детально врегульовує процедуру розробки стандартів Національний стандарт України ДСТУ 1.2:2003 “Національна стандартизація. Правила розроблення національних нормативних документів” [24]. Розділ 1 “Сфера застосування” цього Стандарту [24] установлює правила як розробляти, приймати, переглядати, змінювати, визнавати таким, що втратив чинність та розповсюджувати національні стандарти України, кодекси ustalеної практики, зводи правил, настанови, правила (далі – НД).

При створенні стандартів чи інших національних нормативних документів до їх складу може потрапити об’єкт інтелектуальної (промислової) власності. Наприклад, опис виробництва продукту, який потрапив до стандарту, можна класифікувати як об’єкт винаходу чи корисної моделі – спосіб, а опис самого продукту – як об’єкт винаходу чи корисної моделі – продукт (пристрій, речовина тощо).

Крім того, наявність об’єктів промислової власності у стандартах також підтверджується і нормами, встановленими в ДСТУ 1.0:2003 “Національна стандартизація. Основні положення” [25]. Так, у п. 4.3 цього Стандарту [25] зазначено, що до основних завдань стандартизації відносяться: безпечність продукції, процесів та послуг для життя, здоров’я та майна людей, тварин, рослин та охорони природного довкілля; якість продукції, процесів та послуг, відповідно до рівня розвитку науки, техніки, технологій і потреб людей; установлення оптимальних вимог до суспільно-важливої продукції, процесів та послуг; поліпшення техніко-економічних показників виробництва; упровадження новітніх технологій, оновлення виробництва та підвищення його продуктивності та інші.

На підставі аналізу норм ДСТУ 1.0:2003 [25] можна впевнено констатувати, що об’єкти промислової власності відносяться до об’єктів стандартизації та можуть входити до НД.

Проаналізувавши державні стандарти України, які створюють систему національної стандартизації, а саме: ДСТУ 1.2-2003 [24], ДСТУ 1.0:2003 [25], ДСТУ 1.3:2004 [26] та ДСТУ 1.11:2004 [27], слід констатувати, що жодного згадування стосовно проведення патентних досліджень при розробці національних нормативних документів в них не встановлено.

Розглянемо ще один важливий нормативний документ, який встановлює міжнародні вимоги до стандартизації. Це – ДСТУ ISO/IEC Guide 59:2000 “Кодекс ustalених правил стандартизації” [28].

Пунктом 5.8 ДСТУ ISO/IEC Guide 59:2000 [28] встановлено, що у проектах стандартів об’єкт стандартизації не повинен бути запатентованим об’єктом, якщо тільки це не зумовлено технічними причинами і правовласник погоджується дати офіційний дозвіл (на прийнятний термін, на певних умовах) зацікавленому претендентові, де б він не мешкав.

Аналогічна норма встановлена і в Законі України “Про стандартизацію” [22], ст. 15 якого зазначає, що стандарт може розроблятися на продукцію і процес, які є

об'єктами стандартизації та одночасно об'єктами інтелектуальної або промислової власності, якщо розробник стандарту отримав дозвіл від власника прав на продукцію або процес у встановленому порядку (розділ викладено в редакції Закону України “Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності” [23]).

На підставі проведеного аналізу можна зробити висновок про те, що тільки Закон України “Про стандартизацію” [22], Закон України “Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності” [23] та ДСТУ ISO/IEC Guide 59:2000 [28] встановлюють норму, згідно з якою у НД не повинно бути запатентованих об'єктів.

З метою усунення виявлених недоліків при розробці НД щодо забезпечення патентної чистоти створених стандартів, технічних регламентів, технічних умов та іншої НД нами пропонується внести зміни до Закону України “Про стандартизацію” [22], Закону України “Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності” [23], ДСТУ 1.2:2003 [24], ДСТУ 1.0:2003 [25], ДСТУ 1.3:2004 [26] та ДСТУ 1.11:2004 [27], щодо необхідності проведення патентних досліджень та оформлення патентного формуляру відповідно до ДСТУ 3575-97 [14] та ДСТУ 3574-97 [15]. Крім того, матеріали на експертизу проекту НД пропонується надавати з матеріалами щодо проведених патентних досліджень та оформленого патентного формуляру, які засвідчували б відсутність у НД запатентованих об'єктів промислової власності чи умови надання права на використання запатентованого об'єкта.

Отже, підбиваючи загальні підсумки, слід зазначити, що, на нашу думку, патентні дослідження – це вид інформаційних досліджень, які направлені на збір з будь-яких джерел та аналіз інформації стосовно промислової власності для встановлення достовірної ситуації стосовно об'єкта промислової власності. Як з'ясовано вище, патентні дослідження необхідно проводити: перед початком та у процесі виконання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт і результати подавати при проведенні державної реєстрації НДДКР; при розробці національних нормативних документів, які можуть вміщувати об'єкти інтелектуальної власності, та результати подавати разом з документами на погодження проекту НД; у складі наукової експертизи для більш достовірної оцінки рівня науково-технічних досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Юридична енциклопедія. – К., 1998. – Т. 2. – 744 с.
2. Советский энциклопедический словарь. – М., 1983.
3. *Беляков К.І.* Інформація в праві : теорія і практика. – Київ : КВІЦ, 2006 – 118 с.
4. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 48. – Ст. 650.
5. Право інтелектуальної власності : Акад. курс : Підруч. для студ. вищих навч. закладів / О.П. Орлюк, Г.О. Андрощук, О.Б. Бутнік-Сіверський та ін.; за ред. О.П. Орлюк, О.Д. Святоцького. – К.: Видавничий Дім “Ін Юре”, 2007. – 696 с.
6. *Запорожець І.Г.* Адміністративно-правові засади управління у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності [Текст] : Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Харківський національний університет внутрішніх справ. – Х., 2006. – 201 с.
7. Право інтелектуальної власності : Підр. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. – К. : Видавничий Дім “Ін Юре”, 2002. – 624 с.
8. *Крайнев П.П.* Інтелектуальна економіка : управління промисловою власністю: Монографія. – К. : Концерн “Видавничий Дім “Ін Юре”, 2004. – 448 с.
9. Про науково-технічну інформацію : Закон України від 25 червня 1993 року № 3322-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1993. – № 33. – Ст. 345.
10. Про державну реєстрацію науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 31 березня 1992 р. № 162.
11. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 13 грудня 1991 року № 1977-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 12. – Ст. 165.
12. Порядок державної реєстрації та обліку відкритих науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій : Наказ Міністерства освіти і науки України від 27 жовтня 2008 року № 977 : Зареєстрований в Міністерстві юстиції України 6 квітня 2009 року за № 312/16328.

13. Порядок державного обліку секретних науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій : Наказ Міністерства освіти і науки України від 09.06.2009 № 494 // Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 8 липня 2009 року за № 606/16622.
14. Патенті дослідження. Основні положення та порядок проведення : ДСТУ – 3575-97. – К. : Держстандарт України, 1997. – 14 с.
15. Патентний формуляр. Основні положення. Порядок складання та оформлення: ДСТУ 3574-97. – К. : Держстандарт України, 1997. – 7 с.
16. *Битяк Ю.П.* Административное право Украины. – Харьков, 2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : // www.pravoznavec.com.ua/books/1/45/13/#chapter](http://www.pravoznavec.com.ua/books/1/45/13/#chapter).
17. *Голосніченко І.П.* Адміністративне право України : основні поняття : навч. посіб. / І.П. Голосніченко, М.Ф. Стахурський, Н.І. Золотарьова ; за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. І.П. Голосніченка. – К. : ГАН, 2005. – 232 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : // www.pravoznavec.com.ua/books/65/3503/13/](http://www.pravoznavec.com.ua/books/65/3503/13/).
18. Система розроблення та поставлення продукції на виробництво. Правила виконання науково-дослідних робіт. Загальні положення: ДСТУ 3973-2000.
19. Система розроблення та поставлення продукції на виробництво. Правила виконання дослідно-конструкторських робіт. Загальні положення : Державний стандарт України ДСТУ 3974-2000.
20. Адміністративне право України : підруч. / За заг. ред. д.ю.н. проф. Т. О. Коломоєць. – Київ : “Істина”, 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : // radnuk.info/pidrychnuku/admin-pravo/41-kolomoets/21727-----s-3-----html](http://radnuk.info/pidrychnuku/admin-pravo/41-kolomoets/21727-----s-3-----html).
21. Про наукову і науково-технічну експертизу : Закон України від 10 лютого 1995 року № 51/95-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР) – 1995. – № 9. – Ст. 56.
22. Про стандартизацію : Закон України від 17 травня 2001 року № 2408-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 31. – Ст. 145.
23. Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності : Закон України від 1 грудня 2005 року № 3164-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 12. – Ст. 101.
24. Національна стандартизація. Правила розроблення національних нормативних документів : ДСТУ 1.2:2003. – К. : Держстандарт України, 2003.
25. Національна стандартизація. Основні положення : ДСТУ 1.0:2003. – К. : Держстандарт України, 2003. – 16 с.
26. Національна стандартизація. Правила побудови, викладення, оформлення, погодження, прийняття та позначення технічних умов : ДСТУ 1.3:2004. – К. : Держстандарт України, 2004. – 12 с.
27. Національна стандартизація. Правила проведення експертизи проектів національних нормативних документів : ДСТУ 1.11:2004. – К. : Держстандарт України, 2004. – 8 с.
28. Кодекс усталених правил стандартизації : ДСТУ ISO/IEC Guide 59:2000. – К. : Держстандарт України, 2003. – 7 с.

Отримано 17.04.2013